

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ
Датум: 11. април 2016. године

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду на седници од 29. фебруара 2016. године одредило је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње **мр Наталије Жунић** под насловом: **„Политичка права жена у Србији у другој половини XX века“** у саставу: проф. др Јовица Тркуља, проф. др Драгица Вујадиновић, проф. др Оливера Вучић, проф. др Маријана Пајванчић и проф. др Ирена Пејић.

На основу увида у текст докторске дисертације Комисија Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду подноси следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидаткиња **мр Наталија Жунић** је рођена 18. фебруара 1954. године у Нишу, где је завршила основну школу и гимназију са одличним успехом. Студије на Групи за социологију Филозофског факултета Универзитета у Нишу завршила је 1978. године. На Студијској групи Социологија Филозофског факултета у Нишу, октобра 1993. године, одбранила је магистарску тезу „Савремени женски покрет и теорије о ослобођењу жене“, и тиме стекла академски назив магистра социолошких наука.

Мр Наталија Жунић од 1978. године до 1982. године је радила у гимназији у Нишу као професор социологије. Септембра 1982. године изабрана је у звање асистента-приправника за предмет Социологија на Правном факултету Универзитета у Нишу, где и данас ради као асистенткиња на предметима Социологија са социологијом права и Правне студије рода. Као сарадница ради на Правној клиници Правног факултета у Нишу.

До сада је објавила неколико публикација и монографија:

- *Прича о феминизму*, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, Ниш, 1999. Стр. 34.

- *Sef Trafficking – путеви сексуалне експлоатације жена*, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, Ниш, 2002. Стр. 35. (коауторски рад са др Слободанком Константиновић Вилић и др Невеном Петрушић)
- „*Родна равноправност*“, Комисија за родну равноправност, Ниш, 2004. Стр. 15.
- „И о Ромкињама“, У: *Роми на раскришћу - Права мањина и мањинских група*, Зборник радова, Пунта, Ниш, 2002. Стр. 35-41.
- „Жене у политичком и јавном животу – чињенице и могућности“. У: *Људска права за жене*, Зборник радова, ОГИ, Ниш, 2004. Стр. 9-26.
- „Жене, политика и женска права: чињенице и могућности“, У: Петрушић, Невена, пр., *Међународни и домаћи правни оквир женских људских права и родне равноправности - клиничко образовање*, Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, Правни факултет и Адвокатска комора, Ниш, 2007. Стр. 32-40.
- *Образовање за родну равноправност: анализа наставног материјала за Грађанско васпитање*, УНДП, 2010. Стр. 154. (коауторски рад са Гораном Ђорић и Татјаном Обрадовић-Тошић)
- *Ка родно осетљивој стратегији града Ниша*, Студија са резултатима истраживања, (коауторски рад са Константиновић Вилић, Слободанка), OSCE Mission to Serbia Mission Democratisation Department, 2015. (стр. 144).

Објавила је, такође, и више чланака у часописима и зборницима:

- *Савремени женски покрет и теорије о ослобођењу жене*. Магистарска теза – рукопис. Ниш: Филозофски факултет Ниш, 1993. Стр. 218,
- „Феминизам као могућност остварења слободе и права жена“. Коауторица са Слободанком Вилић Константиновић. Ниш: *Слобода и права човека и грађанина у републици Македонији*. Зборник радова. Скопје: Универзитет Св. Кирил и Метод, Правни факултет Скопје, 1996. Стр. 223-249,
- „*Идеологија полних улога*“. Зборник радова Правног факултета у Нишу, књига XXXIV-XXXV. Ниш: Правни факултет Ниш, 1994-1995. Стр. 130-140,
- „*Нови друштвени покрети – феминистички покрет (неофеминизам)*“. Ниш: Зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу, књига XXIV, 1984. Стр. 97-104,
- „*Жена и феминизам – афирмација 'новог' идентитета жене*“. Ниш: Зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу, књига XXV, 1985. Стр. 263-272,
- „*Жене и тероризам*“. Коауторица са Слободанком Вилић Константиновић. Ниш: Зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу, књига XXV, 1985. Стр. 163-174,

- „Формирање грађанског модела жене у женској штампи“. Зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу, књига XXXII-XXXIII, 1992-1993. Стр. 83-88,
- „Античка и средњовековна мисао о жени – пролегомена за њену 'будућност'“. Ниш: Зборник радова Правног факултета Универзитета у Нишу, књига XXXVIII, 1995. Стр. 12,
- "Жене у јавном и политичком животу". Београд: Темида, бр.2/2001. Стр.5,
- "Женска политичка права – род и политика". Београд: Темида, бр.4/2001. Стр.5,
- "И о Ромкињама". Зборник радова о мањинама. Ниш: Друштво добре акције, 2002. Стр.4,
- "Зашто патријархат". Зборник радова "Правом против породичног насиља. Ниш: Женски истраживачки центар, 2002. Стр.5.
- „Једнака права мушкараца и жена у друштву и механизми родне равноправности – Србија версус ЕУ“. У: *Правни систем Републике Србије – усаглашавање са правом ЕУ*. Зборник радова. Правни факултет Ниш, 2005. Стр. 17,
- „Друштвено–теоријски оквир и проблемско дефинисање истраживања“, (коауторски рад Петрушић, Невена и Жунџић, Наталија). У: Поповић, Ненад, пр., 2005: *Друштвена свест, људска права и активизам грађана у јужној и источној Србији*. Ниш: ОГИ. Стр. 103-105,
- „Ставови према родној/полној подели рада и однос према породици и деци“. У: Поповић, Ненад, пр., 2005: *Друштвена свест, људска права и активизам грађана у јужној и источној Србији*. Ниш: ОГИ. Стр. 105-113,
- „Жене, политика и женска права : чињенице и могућности“. У: *Људска права за жене*. Ниш: Одбор за грађанску иницијативу, 2004. Стр. 15,
- „Женске/родне студије – интеграција у наставни план и програм основних правних студија“. У: *Правне студије рода*. Збирка радова. (коауторски рад: Петрушић, Невена, Константиновић Вилић, Слободанка и Жунџић, Наталија). Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу, 2007. Стр. 1-3,
- „Патријархат – зашто и у ком контексту“? У: *Приступ правосуђу – инструменти за имплементацију европских стандарда у правни систем Републике Србије: тематски зборник радова*. Ниш: Центар за публикације Правног факултета, 2008. стр. 6,
- *Феминистички контекст идеологије рода*. Ниш: Годишњак за социологију Филозофског факултета Универзитета у Нишу, бр.5./2009. Стр.12,
- „Дискриминација жена и женска људска права“, У: *Заштита људских и мањинских права у европском правном простору: тематски зборник радова*, Центар за публикације Правног факултета, Ниш, 2011. Стр. 399-412.
- „Екофеминизам - разумевање односа феминизма и екологије“, (коауторски рад са Константиновић-Вилић, Слободанка), У: *Екологија и право: тематски зборник*, Центар за публикације Правног факултета, Ниш, 2011. Стр. 23-38.)

- „Трговина женама: насиље над женама“, У: *Трговина људима: правна заштита у међународним и националним оквирима*, Зборник радова, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2011. Стр. 245-256.
- „Виктимизација жена - медијско приказивање“, (коауторски рад са Константиновић-Вилић, Слободанка) У: *Медији и људска права*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Правни факултет, Ниш, 2012. Стр. 223-246.
- *Родни стереотипи о женама и мушкарцима у политици*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Центар за публикације, 2012. Стр. 281-296.
- „Феминизам, право и женска права“, У: *Правна клиника за заштиту права жена – норме и пракса*, Зборник радова, Аутономни женски центар, Београд и Женски истраживачки центар за едукацију и комуникацију, Ниш, 2013. Стр. 9-23.
- „Дискриминација жена: Ромкиње“. У: *Пружање бесплатне правне помоћи у условима теренског рада*, Приручник, Правни факултет у Нишу, Центар за публикације, 2014.
- “Women's Groups and Networks as a Source of Social Capital” in: Predrag Cvetičanin & Ana Birešev (eds) *Social and Cultural Capital in Western Balkan Societies*, Niš: Centre for Empirical Cultural Studies of South-East Europe; Belgrade: The Institute for Philosophy and Social Theory of The University of Belgrade, 2012. (стр. 91-106.)
- *Алкохолизам жена – родне разлике као виктимогене предиспозиције*, (коауторски рад са Константиновић-Вилић, Слободанка), "Темида", бр. 1/2014. (стр. 65-81)
- *Ка примеру добре праксе: политичка заступљеност жена у ЕУ*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, Правни факултет, Ниш, бр. 68/2014. (стр. 207-228)
- *Институционални сексизам: препрека ефикасној заштити од насиља у породици* (коауторски рад са Невена Петрушић, Слободанка Константиновић Вилић) У: „Темида“, бр.1/2015. (стр. 31-54)

На основу одлуке Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду број 2445/3 од 15. септембра 2003. године мр Наталији Жунић је одобрена тема за израду докторске дисертације под насловом: "Политичка права жена у Србији у другој половини XX века". Будући да није успела да оконча рад на докторској дисертацији у предвиђеном року, она је упутила 22. фебруара 2011. године молбу Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду да јој одобри обнову пријаве за израду докторске дисертације под истим насловом.

Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду на својој седници од 27. 06. 2011. одобрило је израду докторске дисертације под насловом "Политичка права жена у Србији у другој половини XX века" Финалну верзију своје докторске дисертације кандидаткиња је предала Комисији за преглед и оцену докторске дисертације 25. фебруара 2016. године.

Дисертација је написана на 447 страна текста. Резиме на српском и на енглеском има две стране, садржај 4 стране, увод 12 страна (стр. 1-12); први део под насловом „Социјална конструкција полова и опште карактеристике аналитичких категорија у релацији са приватним и политичким“, 26 страна (стр. 13-39); други део „Људска права и жене – разматрање и успостављање односа“, 38 стране (стр. 40-78); трећи део „Политичка права жена и родна анализа политике“, 44 стране (стр. 78-122); четврти део „Политичка права жена у друштвеном и политичком контексту Србије у другој половини XX века и социјалистички модел равноправности мушкараца и жена“, 82 стране (стр. 123-205); пети део „Политичка права жена у Србији и демократска транзиција“, 87 страна (стр. 204-291); шести

део „Политичка права жена и родна равноправност - међународни, регионални и

национални правни оквир“, 105 страна (стр. 292-397), Закључак 5 страна (398-403), литература 28 страна (404-432). На крају су прилози који садрже биографију кандидаткиње на 2 странице, изјаву о ауторству изјаву о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада. Текст дисертације садржи 1162 фусноте. Основна литература обухвата (књиге, монографије и зборнике) 316 консултованих јединица стране и домаће литературе, 88 текстова у часописима, 26 релевантна Интернет извора, 81 документ и извештај и 21 извор нормативне регулативе.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у овој дисертацији су политичка права жена у Србији у другој половини XX века. Кандидаткиња полази од чињенице да се ни до данас нису промениле околности и да, без обзира на формално правне могућности признавања политичких права женама и начелу забране дискриминације, није престала да постоји "пирамидална законитост", по којој, са порастом количине моћи и нивоа одлучивања, опада учешће жена у јавном и политичком животу. Индикатор тог стања је присуство именованих и изабраних жена у парламенту и другим органима власти, где су оне минимално и апсолутно несразмерно представљене у односу на њихов стварни број у укупној популацији.

Истраживања политичке стварности у глобалним размерама, на примеру положаја жена, откривају да су на крају XX жене обављале 1- 2% извршних функција власти; од 150 председника држава само је било 7 жена; од 192 председника владе само је 8 жена; жена министара на светском нивоу било је око 16%; само 22 земље света су имале 30% жена министарки; жене министри нису постојале у 13 земаља света. Околности су се мењале па је просечан број жена у парламентима у 2009. години износио је 24%, што је дупло више него у 2005. години. Изнад 35% жена присутно је у парламентима Шпаније, Данске, Белгије и Финске, а преко 40% у Холандији и Шведској. Међутим, тај број креће се испод 15% у Ирској, Мађарској и Румунији, а није већи од 10% на Малти. Међу министрима у владама учешће жена је порасло са 22% у 2005. години на 26% у у

2009.години. Повећање је било веће од 10% у Словачкој, Италији, Финској и Данској, више од 15% у Пољској и Словенији, а у Француској и 20%. Жене су изабране као парламентарне лидерке у Данској, Финској и Пољској, тако да су на крају 2015. године жене на челу 14 (34%) од 41 парламента у ЕУ. У 2015. години 27% жена било је на министарским позицијама у Европској унији, он се од краја 2012. године се креће између 26-28%. У Финској је број жена на министарским позицијама након избора априла 2015. године нагло пао са 59% на 36%, док се у Данској тај број жена неприметно променио, са 30% на 29%. У Чешкој заступљеност жена министарки се од 6% повећала на 18%, или у Грчкој где није било жена министарки до броја од 7% жена министарки.

У свету је 1945. године било 3% жена у парламенту, 2000. године их је било 13, 4%, а 2008. године 17, 9%. Данас су у највећем броју земаља чланица Савета Европе жене су заступљене са мање од 30% места у парламенту. Изузетак су нордијске земље (Норвешка, Шведска, Данска, Финска, просечна заступљеност жена је око 41%), Холандија и Немачка. У преосталом броју држава чланица Савета Европе заступљеност жена мања је од 19, 2%. Једна трећина националних парламената у свету броји мање од 10% жена, у 17 парламената има мање од 3% жена, а у 7 парламената уопште нема жена. Број и учешће жена у националним парламентима ЕУ на крају 2015. године износи 28%.

Земље Источне и Средње Европе, суочене са проблемима транзиције, наслеђене идеологије формалне равноправности полова у јавној области и напора да респектују интересе демократске Европе, нису постигле да у својим парламентима на крају XX века имају више, негде и мање, од око 10% жена. Данас је ситуација незнатно другачија; после неколико избора од демократских промена број изабраних жена у парламентима је достигао на почетку XXI века у неким земљама између 25% и 30%.

Одсуство жена из институционалног политичког живота на просторима бивше Југославије (СФРЈ) можемо пратити кроз заступљеност жена у парламентима. На првим слободним вишестраначким изборима крајем деведесетих: у Словенији 13% су жене, у Хрватској 4,5%, Босни и Херцеговини 2,9%, Македонији 3,3%, Црној Гори 4%, а у Србији чак 1,6% слободно изабраних посланика чине жене, што само показује њихову потпуну политичку маргинализацију.

Недовољно присуство жена у институционалном политичком животу наше земље кандидаткиња прати кроз заступљеност жена у парламентима у другој половини XX века. У том периоду политички простор у Србији карактерише присуство изузетно малог броја жена. Без обзира на дугу историју социјалистичке еманципације жена, овде се није значајно променио положај и улога жена у политичком животу. Правило је да су жене на овим просторима одсутне из политичког живота и да је мали број жена политичарки, од којих само незнатан број заузима руководећа места у органима власти на свим нивоима. Као и у осталим земљама у процесу транзиције, нема статистички и суштински значајног броја жена у политичким институцијама. У скупштинама на свим нивоима, у почетку процеса транзиције број жена не прелази 6-7%. После избора 2000. године у парламенту Србије било је 10, 8% жена, а у локалним скупштинама 6,5% жена.

Од укупно 160 општина у Србији, на локалним изборима 2000. године није изабрана ниједна жена (то је скоро 24% општина), у 40 општина (свака четврта) у скупштину је изабрана само једна жена. Дакле, у политици се, у историјском и социолошком смислу, све до данашњих дана, одвија пресликавање и манифестовање друштвених улога и образаца понашања полова. Искуство свакодневног живота потврђује да мушкарци, а не жене, обликују, усмеравају и дефинишу јавну област политике - и то у свим оним деловима у којима она подразумева експлицитну моћ и власт.

Из овако дефинисаног оквира проблема, кандидаткиња је као основни предмет свог истраживања формулисала процесе, односе и стања, који су повезани са друштвеним положајем жена и развојем, остварењем и заступањем њених политичких права у Србији у другој половини XX века.

Питања којима се кандидаткиња бавила у свом истраживању имају, како у друштву тако и у науци, недопустиво маргиналан статус. Политичка права жена у домаћој литератури друштвених наука (социологија, право или политичке науке) нису до краја XX века била посебан предмет научног сазнавања и објашњења. Маргинализација политичких права жена је, заправо, игнорисање и елиминисање читавог корпуса тзв. "женског питања" из дискурса друштвених наука.

Теорија и пракса друштвених наука показује да су жене третиране као неприступачан или невидљив феномен, па тако у њима најчешће изостају категорије рода или женског идентитета и искуства. У том смислу била је потребна реорганизација знања која покрива социјалне релације жена и политике, како би и жене биле признате као субјекти друштвеног живота и како би се распарчани елементи друштвене реалности адекватно концептуализовали из женске перспективе. Целовит третман проблема дискриминације жена у политици, између осталог, подразумева да методологија теоријског и емпиријског истраживања ове појаве буде оријентисана на превазилажење стереотипа, предрасуда и заблуда, које су рефлектоване из друштвене стварности неупитно пренете у научне дисциплине.

У циљу добијања валидних резултата истраживања који су дефинисани проблемом и предметом истраживања теоријском анализом је обухваћен простор Републике Србије. Предмет истраживања теоријски припада наукама социологије, уставног права и политичког система. Посматрано у ширем контексту у изучавању предмета истраживања био је неопходан интердисциплинарни приступ.

Имајући то у виду кандидаткиња је формулисала циљ и задатке свог рада. Основни циљ је усмерен на утврђивање научног и практичног значења, смисла и последица правног, политичког и социјалног концепта и статуса политичких права жена у Србији.

Основни циљ ове дисертације је објашњење родне равноправности у правном и политичком систему Републике Србије кроз два, историјски и социјално, различита идеолошка система. У том смислу кандидаткиња је настојала да осветли проблеме дискриминације жена у два социјално-политички различитим фазама развоја српског друштва из перспективе остваривања њених људских, посебно политичких права, те да постави основе за конструисање ефективнијег, теоријско-нормативног модела родне равноправности у политици.

Научни циљ истраживања је да се изврши научна дескрипција и научна експланација политичких права жена у правном и политичком систему Србије. У теоријској и научној мисли у савременим политичким системима, људска права су тема која је доста проучавана. Међутим, политичка права жена и родна неравноправност у Србији, није свеобухватно и довољно изучавано. Имајући то у виду, научни циљ је и употпуњавање теоријских сазнања из ове области.

Практични циљ истраживања представља изналажење могућности и адекватних решења за успостављање ефикасног модела спречавања дискриминације и остваривања родне равноправности у политици, уважавајући посебности наше земље, али и међународне норме и стандарде који су у функцији демократизације друштва у целини. Посебни циљ истраживања је био да се у јавности подстакне расправа о стварању услова, механизма и претпоставки за остваривање политичких права жена у нашој земљи. Резултати истраживања указују на стање у тој области, оствареност родне равноправности у Србији и препоруке за њен даљи развој. Кандидаткиња је успела да реализује наведене циљеве.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Полазећи од ових циљева и задатака, кандидаткиња је формулисала основне хипотезе истраживања, поставила научни и друштвени оквир, одредила методе и технике којима ће се користити. Њен хипотетички оквир полази од друштвено реалне чињенице да су у Србији жене представљале значајну мањину у свим областима политичког живота. Без обзира на дуги социјалистички период програмског регулисања и унапређивања јавне улоге жене и њеног положаја у друштву, на "освајање" и примену политичких права што је довело до већег броја жена у политици, међутим, до XX века жене су биле мањина у политици и суштински невидљиве на свим местима политичке моћи. Оне су, још увек, биле жртве предрасуда о својој потчињеној улози у политичком животу и стереотипа о сопственим ограниченим способностима за преузимање политичке одговорности.

Из овог контекста, кандидаткиња извлачи своју генералну хипотезу - патријархална парадигма о пожељним улогама за мушкарце и жене, које они обављају у различитим друштвеним контекстима, дефинише и дистрибуира субјективне и објективне полне/родне претпоставке и могућности за бављење политиком. Након тога она назначује посебне хипотезе: (1) одсутност жена из политике је резултат деловања објективних разлога, конфликтности породичне и јавне улоге жена, (2) саме жене из субјективних, психолошких разлога, не желе да се укључе у политику, (3) најстабилнија заједничка карактеристика земаља у транзицији, у које спада и Србија, је одсутност жена из политичког живота, (4) женски политички идентитет се још увек ствара на овим просторима и његова матрица налази се у женском покрету.

Истраживање је конципирано тако да представља покушај да се проблем друштвеног положаја жене у сфери политике, на нивоу активног и пасивног бирачког права жена, анализира, разуме и објасни. То се чини, прво, тако што се

проблем друштвеног положаја жене у оквиру глобалног друштвеног система, посредује и прати кроз два друштвена подсистема - политику и породицу. Затим, друго, друштвени подсистеми, политика и породица, као аналитичка "оруђа" учествују у објашњењу функционалности категорије моћи с обзиром на различите положаје које полови имају у оквиру глобалног друштвеног система. И треће, анализом индивидуалног положаја жене у политици, као припаднице маргиналне групе у постојећој, овдашњој културној пракси, где је бављење професијом политичарки културно (традиционално) неприхватљиво.

4. Коришћена методологија

Кандидаткиња је у току истраживања, да би тестирала горње хипотезе, користила бројне научне методе, које су омогућиле верификацију остварених резултата. Она се определила за мултиметодолошки приступ. У истраживању је користила класичне правне методе: догматички, нормативни и упоредни, а користила је и помоћне методе других друштвених наука (историјски, социолошки и политиколошки). Циљ примене различитих методолошких поступака и инструмената је свеобухватна анализа предмета истраживања. Будући да предмет истраживања проучава више научних дисциплина, логично је да се методолошки поступци који се користе у овим научним дисциплинама (социологија, политикологија, уставно право, управно право, људска права) могу применити и приликом истраживања правно-политичког положаја и права жена у савременом српском друштву.

Кандидаткиња сматра да битне теоријско-методолошке претпоставке политичких права жена у Србији у другој половини XX века, треба истражити кроз мултиметодолошки приступ и на нивоу мултитеоријског дискурса. Мултиметодолошки приступ указује да проблем политичких права жена, као прво, неопходно је идентификовати на конкретно-историјском нивоу, обухватајући при том емпијске чињенице и догађаје који су релевантни за истраживање. Стога је у емпијско истраживање било нужно укључити анализу статистичког материјала, упоредно-историјску евиденцију података, метод студије случаја и секундарну анализу постојећих истраживања.

На другој страни, разумевање и објашњење политичких права жена, односно социјалне редукције и дискриминације тих права у одређеном друштвеном контексту и правно-политичким околностима, мора проћи кроз различите теоријске оквире којима ће се научно истражити и артикулисати реална емпијска збивања везана за ову друштвену појаву.

Будући да се о овом проблему не може научно говорити само из једне теоријске парадигме, кандидаткиња се определила за мултитеоријски дискурс из више различитих теоријских парадигми: стратификациона теорија и теорија моћи М. Вебера; функционалистичка теорија стратификације Т. Парсонса; марксистички стратификациони модел; плуралистичка теорија моћи Р. Дала; конфликтна теорија Р. Дарендорфа; радикална теорија Т. Ботомора; социјална конструкција стварности

Бергера и Лукмана; и етнометодолошки поглед на род Х. Гарфанкла; теорија размене Џ. Хоманса и модел дистрбутивне правде; теорија структурације Е. Гиденса; либерално-демократска теорија о политичком систему; модели демократије и људских права; теорија праксе П. Бурдијеа; феминистичка теорија (феминистичка социолошка теорија, теорија социјализације, социо-културни модел објашњења рода, теорије о дискриминацији рода, модел интериоризације норми заједнице, модел деконструкције стварности); теорија критичне масе П. Норис и Ј. Ловендуски; теорија присуства Е. Филипс; теорија културне промене Р. Инглхарта, теорија о квотама Д. Далеруп и теорија репрезентације рода Р. Матланда.

Компаративно истраживање политичких права жена у различитим правним системима кандидаткиња је остварила применом упоредноправног метода. Резултати њеног истраживања представљају малу компаративну студију о еволуцији и инволуцији политичких права жена у другој половини XX века у Србији. Историјски метод је сродан компаративној методи и он пружа слику о развоју политичких права жена, првенствено омогућавајући дефинисање одређених фаза у том развоју. Политиколошким методом је истраживан положај и права жена са циљем да се оцени остварују ли се вредности прокламоване правним нормама и међународним стандардима о људским правима, и да се утврди моћ и стварни утицај жена у политичким процесима. Социолошким методом осветљен је друштвени положај и улога жена у савременом српском друштву друге половине XX века. Од метода прикупљања чињеница кандидаткиња је користила: посматрање, слободно и контролисано, анализа докумената и извора, анализа садржаја претежно квалитативних, и делом математичко – статистички метод.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска теза кандидаткиње мр Наталије Жунић под називом „Политичка права жена у Србији у другој половини XX века“, разматра питање политичких права жена, односно проблематизује релације које постоје, у историјском и социолошком смислу, у интерактивним везама жена и политике у одређеним, посебним, идеолошко-политичким фазама развоја српског друштва у другој половини XX века. У докторској тези полази се од констатације да се у политичкој сфери одвија пресликавање и манифестовање родних друштвених улога и образаца понашања, која су, у највећој мери, карактеристична за традиционална друштва и неразвијене демократије.

Историјско и социјално искуство политичке репрезентације жена потврђује да, у великој мери, мушкарци, а не жене, обликују, усмеравају и дефинишу јавну област политике - и то у свим оним деловима у којима она подразумева експлицитну моћ и власт. У том смеру се и кретало истраживање развоја политичких права жена у српском друштву у другој половини XX века. Период развоја и имплементације политичких права жена одвијао се у два различита, по политичким и идеолошким пројекцијама, друштвена система.

Структуру своје докторске дисертације кандидаткиња је компоновала тако да садржи увод, пет проблемско-методолошких целине, закључак и списак литературе.

У **Уводу** кандидаткиња наводи најважније елементе пројекта предоченог на почетку истраживачког процеса. У том смислу прецизирала је предмет и циљ свог

истраживања, предочила основне хипотезе од којих полази, као и теоријско-

методолошке основе истраживања друштвеног односа жена и политике. Нагласила је да ће фокус развоја политичких права жена усмерити на концепт дискриминације

жена у политици, у оквиру конкретних социјално-историјских околности њиховог

развоја у Србији у другој половини XX века.

Кандидаткиња даље истиче комплексност проблема и предмета истраживања, због чега су у раду примењени мултиметодски приступ и комплементарна анализа доступних извора података. Посебно се наводи да су у дисертацији комплементарно коришћене различите методе истраживања, као што су преглед научне и стручне литературе, анализа нормативноправне регулативе. Кандидаткиња, такође, подсећа да је основни циљ рада био је да се покаже да ли и како, на који начин и на којим друштвеним и институционалним нивоима се одвијала политичка еманципација и равноправност жена у српском друштву.

Прво поглавље под називом **„Социјална конструкција полова и опште карактеристике аналитичких категорија у релацији са приватним и политичким“** бави се установљавањем теоријских и методолошких концепата и парадигми, који су у раду били основа за истраживање релација између жена и политике и модела остваривања политичких права жена. У овом првом сегменту рада концепти социјализације, рода, родних улога, родних норми стављени су у контекст појединца, који кроз процес социјализације креира сопствену друштвеност и осећај привржености друштву, учећи његову културу и социјализујући се за улоге које се културолошки од њега очекују. Наиме, у ради се анализирају односи где се сматра да људи имају различита уверења (убеђења), о томе шта један пол може и уме да ради. Дакле, род не постоји изван културе, односно много важније, култура именује понашања као родна и тако их вреднује. Родне улоге се у раду означавају као социјалне активности које се „додељују“ мушкарцима и женама на основу унапред датих разлика. То претпоставља да се у тој „родној подела рада“ улоге и задаци „дају“ женама и мушкарцима на основу претпостављених особина и атрибута - уместо способности и вештина. Формирање „женске природе“ као трпељиве, спремне на одрицање, стрпљиве, окренуте бризи и неговању других, неспремне за ризик, и „мушке природе“ као независне, амбициозне, радне, умне, смеле и самоуверене - врши се процесом учења и зато се род, мушки или женски, односи на друштвено научено/детерминисано понашање.

Међу вредностима које су усађене у свако друштво сврставају се и родне улоге, а у складу са тим је, како ће се у самом раду показати, и друштвено „одобрена“ позиције жене у политичком свету.

Стереотипи о којима је у контексту рада реч, у стандардном социолошком смислу, користе се за означавање крутих, отпорних на промене, поједностављених представа и веровања о групама људи, али и о сваком поједином представнику групе. У раду је указано да су социолошка истраживања показала да родни стереотипи снажно утичу на интерпретацију мушког и женског понашања и креирање одговарајућих друштвених улога. Такође, они су основа предрасуда о другима и различитима, и тиме основа са које се настоје оправдавати разни видови дискриминације.

Зато је у овом одељку кандидаткиња показала како је анализа целокупног социјалног инструментарија за производњу стереотипа, предрасуда и „готових истина“ нужна за разумевање механизма, којима се репродукује родна неједнакост и ствара родна идеологија о такозваним „мушким“ и „женским“ животним улогама, задацима и аспирацијама. Родна неједнакост се на тај начин структурише у породици/приватно и политици/јавно, које су за живот људи суштински важне социјалне области деловања. У методолошком смислу, као важан вредносни став, испоставља се да политичка социјализација делом може помоћи да разумемо, како и зашто жене у неким културама постају мање или више политички видљиве у односу на мушкарце.

У другом поглављу рада које је насловљено **„Људска права и жене – разматрање и успостављање односа“**, кандидаткиња је окренута ка анализи развоја концепта права жена, који је из теоријско-методолошких разлога морао да буде посредован анализом појма дискриминације жена, моделима испољавања дискриминације, као и механизмима одржавања процеса дискриминације жена. Дефинисањем теоријског и разоткривањем практичног аспекта дискриминације жена, из равни методолошке заснованости, осветљен је утицај који ова социјална појава има на правни и политички статус мушкараца и жена у друштвеној заједници, као и на кључни значај дискриминације жена у разумевању проблема различитости и једнакости. Дискриминација жена и борба против ње, унутар идеје о људским правима и равноправности жена као парадигми еманципације жена, подразумевала је сталну реинтерпретацију и редефиницију темељних категорија људског постојања, којима припадају и односи међу половима/родовима.

Такође, пажња је усмерена ка дебати о разликама између мушкараца и жене, која јесте била једна од тема расправе за сваку цивилизацију и свака цивилизација је проналазила темељна теоријска упоришта и решења из перспективе сопственог социјалног капитала. У том оквиру се анализира улога и значај борбе за права жена, као и стварање женског или феминистичког покрета. Образлаже се утицај историјских и политичких околности које су довеле до „институционализације вредности“ женског покрета, као и стварања и утицаја феминистичке теорије. Приказује се и тумачи начин на који се одвијао и добио нову перспективу поглед унутар истраживачких и теоријских парадигми ангажовањем самих жена - о женским људским правима, образовању о женским људским правима, као и

инсистирање на женским правима као недељивом делу универзалног режима људских права.

У овом сегменту своје докторске тезе кандидаткиња наглашава да су се жене у оквиру група и покрета, као део модерних покрета за друштвену промену, окупиле око идеје женских људских права. Кроз феминистичка истраживања статуса жене у теорији (социологија, право, теорија политике, антропологија, економија, историја и др.) и друштвеној пракси показано је како дискриминација, маргинализација и инфериорност жена нису природно и нужно стање женског идентитета. Та двосмерна и симултана активност жена била је део стратегије женског покрета, као и теоријских дебата у праву и социологији, ка фондирању и остваривању женских људских права. Важно питање које се поставља је да ли ће пораст друштвене рефлексивности, у контексту општег тока модернизације друштва, као околност да стално морамо да преиспитујемо ситуације у којима се одвија наш живот, променити друштвени положај жена и натерати државу да институционално контролише дискриминацију жена у свим сегментима друштва.

Треће поглавље рада носи назив **„Политичка права жена и родна анализа политике“** и у њему се испитује дискурс политичких права жена у релацији и окренутости ка стварању демократије, владавине права и система који подразумева заштиту људских права и темељних слобода грађана, као суштинског дела правног поретка. Политичка једнакост се разуме као основни циљ демократије, а степен политичке једнакости као важан индикатор врсте демократије. Како она као вредност заузима централно место у нормативној теорији демократије, предмет пажње усмерен је ка томе да се утврди шта то значи за политичку партиципацију и репрезентативност жена? Наиме, историја показује да су појмови - демократија, политичка репрезентација и жене - увек били у опозицији, што говори о политичком положају жена у друштву и неопходности сталног истраживања релација рода и грађанског статуса. У раду се указује да нормативни приступ демократији, који на крају XX века резултира из аналитичког дискурса феминистичке политичке теорије, каже да је политичка једнакост као вредност централна категорија: жена је у статусу грађанина једнака и са мушкарцем треба да дели једнаке (равноправне) позиције на местима одлучивања - све остало је демократски дефицит.

Када је род постао централна категорија у истраживачким пољима социолога, правника, политиколога, феминистичких теоретичарки и свих осталих који су били заинтересовани за политичку партиципацију и репрезентацију жена, било је јасно да ће таква истраживачка перспектива променити конвенционални приступ студијама политике, мењајући на тај начин метод и концептуални оквир. Род мења, како искуство демократских модерних друштава показује, и треба да мења перцепцију демократије. Али, традиционални модели и даље прожимају постојеће демократске односе и у раду се претпоставља да ће требати времена пре него што „појединости новог крајолика постану јасне“. Управо кроз уживање политичких права, мушкарци и жене изграђују и јачају своја грађанска и социјална права, и утолико је важно политичко место које људи заузимају у друштвеним процесима с обзиром на родне разлике. Дакле, по мишљењу кандидаткиње, род мења начин на који размишљамо о демократији. Што не значи да ће традиционалне

идеје самим тим бити академски дисквалификоване и да ће им утицај бити миноран у домаћој политичкој теорији или у глобалним академским мејнстрим анализама политике.

Промењени дискурс политичких права жена није био само део промена у теоријским истраживањима политике, већ је омогућио даљи друштвени и правни развој, као и динамичну институционалну легитимизацију политичких права жена на међународном и националном нивоу.

Четврто поглавље под насловом „**Политичка права жена у друштвеном и политичком контексту Србије у другој половини XX века и социјалистички модел равноправности мушкараца и жена**“, посвећено је истраживању друштвеног положаја жене у социјализму и анализи социјалистичког модела реализације политичких права жена у Србији. Кандидаткиња је показала да се у том периоду, и тим околностима, изградње социјалистичке државе, род појављује као друштвено и културно произведена идеја о разлици, моћи и неједнакости између мушкараца и жена и да структурише репродукцију ових разлика у институционалним праксама друштва.

Социјализам је понудио појединцима нове улоге и идентитете, као и нове концепције мушкости и женскости. Питања на која се у овом делу рада покушава да одговори су: Шта је то значило за еманципацију жена и како се рефлектовало на друштвени статус жена? На који начин су, и да ли су у томе успеле, идеологије социјализма и комунистичке партије произвеле „нову историју жена“ и како су допринеле да жене постану активни политички субјекти, упркос традицији и вредностима патријархата на просторима Србије почетком друге половине XX века. Да ли је социјализам решио „женско питање“ и донео слободу жени? Да ли је и како, социјална и политичка промоција права жена променила њихов приватни и јавни живот у Србији после Другог светског рата, и на који начин и колико *de facto* је политички и институционално реализована идеја о политичким правима жена и општој еманципацији жена?

Еманципација жена, као битна карактеристика социјалистичке модернизације, део је процеса „изградње социјалистичког модела жене“ у јавном и приватном животу жена у Србији. Указано је да је процес еманципације жена омеђен налажењем одговора на питање о начинима и моделима реализације политичких права жена у контексту патријархалне традиционалности и чињенице да је она била дубоко „урезана у друштвено ткиво“ Србије. Друштвена чињеница је учешће жена у рату и она је значајно трансформисала родне односе, отворила нове јавне просторе за жене и обезбедила им одређене позиције на послератним политичким функцијама. Револуционарни и политички активизам жена је, у рату и током периода социјализма, произвео нову, еманципаторску и колективну мобилизацију око концепта „женских интереса“; на начин како су они једино могли да буду дефинисани у оквирима постојећих социјалних и идеолошко-политичких околности везаних за тоталитарну суштину социјализма. Затварање женског идентитета у каноне идеолошког дискурса социјалистичког друштва, учинило је да »класно питање« заклони »женско питање«. Нова друштвена активност жена у првој фази установљења социјализма био је женски политички активизам. Стварањем *par excellence* политичке организације жена под именом

Антифашистички фронт жена - АФЖ, омогућено је „аутохтоно политичко организовање жена". Жене су по први пут у Србији после Другог светског рата добиле политичка права, добиле су право да гласају и да се кандидују на изборима, изашле су на друштвену сцену са новим правним и политичким статусом, којим се промовисала једнакост мушкараца и жена у приватној и јавној сфери новог, социјалистичког, друштва. Добијањем и остваривањем политичких права жене су постале социјално видљиве, као никада до дата у српској историји.

Међутим, обавезна политичка партиципација у социјализму није значила једнака права и једнаку заступљеност мушкараца и жена на местима политичке репрезентације. У раду је приказана статистичка евиденција и емпиријски материјал који говоре о томе да је то била управљана партиципација. Односно, друштвени и политички ангажман није био једнако пропустљив за жене и за мушкарце, наиме, утврђено је да жена није било готово на свим важнијим политичким функцијама.

У петом поглављу рада **„Политичка права жена у Србији и демократска транзиција“** истражује се статус политичких права жена, односно политичка репрезентација жена у првих десет година транзиције у Србији, од 1990. године до 2000. године и првих демократских избора. Прелазак из комунистичких друштава у пост-комунистичка друштва изазвао је промену целокупне организације живота људи на макро и микро социјалном плану. Полази се од става да је у Србији, а то се десило и у другим земљама у транзицији после слома социјализма, једна од системских карактеристика политике и политичког живота био нестанак жена из политике и политичких институција. Овај парадокс демократских промена, наиме, је показао да иако су политичка права жена била формално правно гарантована уставом и законима, стварна политичка репрезентација и партиципација жена била је ниска, недовољна и показивала нестајање жена из политичког живота. Опстао је друштвени механизам политичке дискриминације жена и оне су биле на маргинама политике.

Кандидаткиња је посебно анализирао последњу деценију XX века у Србији, која је била обележена ратом, разарањем политичке заједнице, изолацијом, тешком економском депресијом, што транзициони период у Србији дефинише као блокирану и закаснелу транзицију. Та одложена, успорена, транзиција обележиће и дефинисати животе мушкараца и жена у српском друштву. Етнички и политички конфликти и на крају непосредни рат, довели су до више различитих врста промена које су имале пресудан утицај на организацију и начин живота људи. Снажни пад животног стандарда, губљења економске и социјалне сигурности, атмосфера политичке поларизације, присилне миграције, успон националистичких идеологија, насиље као доминантан културни модел, промена етничких идентитета и комуникација нетолеранције „другог и другачијег“, водили су ка кумулацији социјалног стреса, што се рефлектовало на односе у породици, родне идентите и стабилност родних режима. У том периоду жене су понеле највећи терет транзиције. Институције које су у социјализму „радиле“ у корист жене сада су нестале, и то се, пре свега, односи на државу и њену измењену улогу у промовисању идеје и логике неолибиралног тржишта и одговорности појединца за сиромаштво, негу и бригу. Жена постаје, тим социоекономским императивом

транзиције, главна радна снага унутар породице и у свим осталим димензијама приватне сфере. Процес ретрадиционализације био је уско повезан са променом родних идентита, места и улоге жена и мушкараца у јавним и приватним сегментима друштва. Идеологија традиционалних улога мушкараца и жена и родна неравнотежа моћи унутар оваквог дисонантног система транзиције у Србији, произвели су, како се у раду истиче, бег жена у приватност, у својеврсни простор „само-жртвујућег микро матријархата“. На другој страни социјалног простора, мушкарац је, и симболички и стварно, постао носилац политике и политичког живота. У таквом друштвеном контексту „одложене модернизације“, у коме су жене безмало невидљиве у јавном животном простору, видљиво су биле издвојене две родно идеолошке сфере утицаја: приватно/породица и јавно/политика.

Могућа друштвена алтернатива била је цивилни отпор жена или организовање женског покрета и стварање женских група. Значајно место је стога у овом делу припало приказу рада, јачању и утицају женског или феминистичког покрета у Србији у првим годинама транзиције. Он је настао као, могућа, друштвена алтернатива политичкој и јавној маргинализацији жена. Истиче се да је наставио идеју еманципације жена, формирајући алтернативни грађански, културни и јавни/политички простор у коме се дефинисао и почињао да евалуира концепт равноправности жена. Идеја да је женски покрет важна снага која покреће друштвене и политичке промене, нашла је своје место у организовању, развоју и активности великог броја женских група у Србији 90-тих година и 2000-те године.

Шесто, и последње, поглавље **„Политичка права жена и родна равноправност - међународни, регионални и национални правни оквир“**, нуди увид у развој политичких права жена и родне равноправности из перспективе међународног, регионалног и националног оквира нормирања политичких права жена. У раду се заступа и доказује теза да је елиминисање дискриминације жена у политици, као део процеса изградње демократског и хуманог друштва, на институционалном нивоу утемељено у процесу рада међународних организација, где су се формирали и дефинисали међународни правни стандарди из области политичких права жена.

Историјски посматрано жене су биле искључене из политичког грађанства и опште право гласа дуго је било привилегија мушкараца. Жене су дуго чекале како би постале пуноправне грађанке. Од правне, *de iure* равноправности, до фактичке политичке равноправности мушкараца и жена прошло је много времена. Женске кампање за учешћем жена у јавном и политичком животу почињу од XIX и XX века и трају до данас, између осталог, као идејна и стратешка подршка раду међународних институција у дефинисању стандарда о политичком репрезентовању жена и партиципацији жена у јавним пословима.

У раду је, у ретроспективи, дат процес стварања и имплементације међународних стандарда о женским правима. Наиме, међународна заједница се после цивилизацијске катаклизме Другог светског рата посветила изградњи принципа поштовања и заштите људских права, а затим и женских права, као једном од њених основних циљева. Кључни допринос изградњи новог концепта људских права дале су Уједињене нације. Због свог универзалног и углавном правно-обавезујућег карактера они имају посебан значај. Повељом УН дефинисан

је садржај људских права, који је наставио да се изграђује кроз „универзална морална права“ Универзалне Декларације о људским правима, а затим и кроз инструменте Уједињених нација. Ту се сврставају Међународни пакт о грађанским и политичким правима са факултативним протоколима, Конвенција о политичким правима жена, Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена и да се наброје само оне који се баве политичким правима жена. Изузетну улогу у сагледавању значаја и нормирању политичких права жена имали су међународни правни документи настали из оквира рада међународних конференција посвећених положају жена, од којих неке, за ову сврху истраживања, имају већи утицај од других, као што је то била IV светска конференција о женама, одржана у Пекингу 1995. године у организацији Уједињених нација.

На међународном плану постоје две основне групе правних извора који гарантују равноправност мушкараца и жена у сфери политике, забрањују дискриминацију на основу пола и дефинишу конкретне обавезе државе: универзални извори и регионални извори. У раду је дат преглед најважнијих универзалних међународних докумената и докумената усвојених у европском региону, насталих под окриљем Савета Европе и Европске уније. Овим међународним документима установљени су и међународни стандарди који се односе на статус и реализацију политичких права жена и она су у раду разматрана.

Посебно место заузима анализа законодавства и праксе регулисања и остваривања политичких права жена у Србији после 2000-те године. Међународни правни стандарди у овој сфери постали су, у институционалном и вредносном смислу, део домаће легислативе политичких права жена. Ратификацијом међународних уговора установљени су као део правног поретка Србије, а држава Србија се обавезала да своје законодавство и праксу усклади са међународним стандардима, што подразумева јачање идеје и праксе родне равноправности у политици и политичком одлучивању. Србија је, после 2000-те године, у последњој глави рада посматрана као студија случаја. У Србији се дешавала законска, институционална, политичка и социо-културна промена околности у којима се жене баве политиком. Анализом и емпиријским материјалом показано је да промена *de iure* стања и родно право посвећено равноправности жена у политици, није променило *de facto* стање у политичким правима жена и зато родна сегрегација у политици и даље постоји.

Дакле, оно што се у раду сматра одређујућим, делотворним, механизмом је да су родне улоге, друштвене норме и неједнакости између мушкараца и жена у политици резултат присуства (или одсуства) различитих културних, социо-економских и политичких чинилаца, који стоје у друштвеној интеракцији са променом легислативног оквира равноправности жена у политици.

У **Закључку** кандидаткиња је сумирала резултате истраживања. На њен избор теме и предмета истраживања утицала су малобројна и недовољна научна сазнања из области људских права жена, као и реална друштвена потреба за проучавањем и решавањем проблема ове маргинализоване друштвене групе. Једна од актуелности нашег друштва је реформа правног и политичког система са циљем изградње правне државе и владавине права засноване на равноправности и поштовању различитости. Нови политички, економски и социјални контекст који је

у развоју широм региона, пружа женама и другим социјалним актерима јединствену прилику да учествују у изградњи отвореног друштва и условљава нове улоге и одговорности јавног, приватног и непрофитног сектора. Амбиције ове докторске дисертације усмерени су ка решавању проблема правно политичког статуса жена путем друштвеног реаговања у смислу промене ставова и праксе њихове дискриминације. На крају закључних разматрањима кандидаткиња је, у форми питања и упитаности над местом и улогом жена у политици и могућности остваривања политичких права, понудила неке моделе за унапређење равноправности у Србији.

На крају описа садржаја дисертације Комисија посебно истиче да је кандидаткиња успешно консултовала велики број новијих извора домаћег и страног порекла из области предметног истраживања, што доприноси општем позитивном утиску.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Кандидаткиња **мр Наталија Жунић** се упустила у истраживачку елаборацију једног сложеног, теоријски и друштвено значајног, али недовољно истраженог проблема у нашој правној науци. Она је себи поставила за циљ да својом докторском дисертацијом поуздано и свестрано истражи политичка права жена и родну равноправност у Србији. Реализацијом истраживања успела је да синтетизације и систематизације различите аспеката политичких права жена у Републици Србији.

Проучавање генезе политичких права жена у Републици Србији омогућило је кандидаткињи да дође до објективних научних сазнања, не само о предмету истраживања, већ и о другим питањима која су с њим уско повезана, а која оптерећују ширу јавност Србије, и земље у транзицији из ауторитарног у демократски поредак. Научни допринос ове дисертације огледа се у проширивању и продубљивању знања о свим питањима предмета истраживања и уграђивању остварених сазнања у теоријски фонд наука социологије, уставног права и политичког система. Допринос истраживања односи се на унапређење доктринарних ставова о улози и значаја забране дискриминације и остваривања родне равноправности у савременим правним системима и државама у транзицији.

Поред научно-теоријске оправданости, ова теза има и друштвену оправданост. Та оправданост истраживања проистиче из улоге и значаја родне равноправности у савременим правним системима, посебно у државама у транзицији и у Републици Србији. Забрана дискриминације и остваривање родне равноправности у политици - циљ су коме се тежи, али и изазов демократским снагама друштва. Само доследна примена прокламованог начела родне равноправности могу отворити пут ка изградњи правне државе и владавине права.

Концептуални оквир теме и структура овог докторског рада јасно указују да је кандидаткиња зналачки одабрала и као предмет свог истраживања поставила кључна питања значајна за истраживање политичких права жена у Србији у другој половини XX и почетком XXI века. Комисија је мишљења да је кандидаткиња уз

помоћ коректно примењених научних метода дошла до научно прихватљивих резултата на основу којих је дала своје виђење родне равноправности у Србији.

Међутим, овом раду се могу упутити и одређене примедбе. Концептуални оквир теме је широко формулисан. Раду недостаје чвршће теоријско-методолошко везивно ткиво које би повезало широку панораму презентираних идеја о политичким правима жена у Србији. То има за последицу расплнутост излагања и непотребна понављања. На крају, у закључним разматрањима сматрамо да је изостала целовитија синтеза обимне грађе и резултата истраживања, без обзира, као што се може видети, аналитичка сумирања су део сваког појединачног поглавља докторске тезе.

Разуме се, ове критичке напомене не умањују научну вредност овог докторског рада. Напротив, његови квалитети, о којима је било говора: пуна обавештеност о стању правне и социолошке науке у проучаваној области, смисао за метод расправе са другим и другачијим теоријским схватањима, способност за теоријско резонување, и примерено изведена научна апаратура, високо рангирају ово дело које испуњава стандарде докторског рада из области прано-политичких наука.

6. Закључак и предлог Комисије

На основу оцена које смо до сада изнели, може се закључити да је:

1. Докторска дисертација кандидаткиње **мр Наталије Жунић**, под насловом: „Политичка права жена у Србији у другој половини XX века“, израђена је у скаладу са одобреном структуром на коју је сагласност дало Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду и Стручно веће Универзитета у Београду.
2. Дисертација према свом садржају, методолошком приступу истраживању, добијеним резултатима и предложеним моделима представља комплексну анализу политичких права жена у Србији у другој половини XX века.
3. Структура рада је кохерентно постављена, аргументација је јасна, ваљана и садржински исцрпна, закључци су изведени на основу изложене материје и јасно показују да дисертација како у целини тако и у свим саставним деловима представља оригиналан и самосталан научни допринос.
4. Поред научне вредности, дисертација има практични значај, јер резултати истраживања могу бити валидна основа за конкретно решавање отворених питања родне равноправности у Србији.
5. Дисертација има и извесних недостатака везаних за широк концептуални оквир рада, техничку обраду текста и тумачење резултата истраживања, што није таквог обима и карактера да би умањило њену укупну вредност.
6. На основу свестране анализе садржаја дисертације, чланови Комисије једногласно оцењују, да докторска дисертација кандидаткиње **мр Наталије**

Жунић, представља оригинално и вредно научно дело, настало самосталним истраживачким радом.

Имајући у виду напред изнете ставове и значај резултата истраживања, Комисија позитивно оцењује урађену докторску дисертацију и Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду једногласно

ПРЕДЛАЖЕ

Да прихвати позитивну оцену докторске дисертације кандидаткиње **мр Наталије Жунић**, под насловом **„Политичка права жена у Србији у другој половини XX века“** и одреди Комисију за њену јавну одбрану.

Београд, 18.04.2016. године

КОМИСИЈА:

др Јовица Тркуља, редовни професор
Правног факултета Универзитета у
Београду

др Драгица Вујадиновић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у
Београду

др Оливера Вучић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у
Београду

др Маријана Пајванчић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Новом
Саду

др Ирена Пејић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у
Београду